

Szono Ajako

曾野綾子 Sono Ayako (1931-)

Illatvirágok

Fittler Áron fordítása

<http://ujnautilus.info/szono-ajako-fittler>

Lassan negyvenöt éves leszek, nem szükséges tehát szerelmi kalandjaimról vagy bármi hasonlóról mesélnem. A nevem Ueno Aiko. Idestova több mint tíz éve dolgozom egy Kanda kerületi, igencsak neves kiadónál.

Az évek – ugye – mégiscsak évek, talán már senki sincs, aki nőként tekintene rám. Kárpótlásul viszont – szeretet jelentésű nevem után – mindenki O-ai szannak becéz.

– Ja, a mi O-ai szanunk? Aki örökösen füstöt fúj az orrából, akár egy kémény, ugye? – monda egyszer valamelyik kollégám, majd megint más:

– Aki svájcisapkát és bő nadrágot szokott hordani, és öblös hangján válaszolgat: „ühüm, ühüm”, ugye?

Előfordult, hogy hallottam: valóban ilyeneket mondanak rólam. Nem haragszom érte. Ez ugyanis az igazság. Amióta elkezdtem dolgozni, szorgos munkám közepette minden bájról és eleganciáról megfeledeztem. Rákiabálok fiatalabb férfikollégáimra, és gyakran telefonálok úgy, hogy közben a tízóraimat habzsolom. A főnököm régimódi férfi, igencsak szigorú például a női alkalmazottak öltözködése

tekintetében, egyedül velem kapcsolatban nem szól egy szót sem. Olyan visszataszító a megjelenésem, hogy néha még az áruház női mosdójában is gyanúsán néznek rám, a főnök mégsem szól egy szót sem, a munkatársaim ezért egy időben „A kivételezett” becenévvel illettek.

– Nem méész férjhez, O-ai szan? – kérdezte egyszer valaki.

– Volt férjem, bármilyen hihetetlen.

– Hogyan!? – csodálkozott, mert szinte képtelenségnek tűnt, hogy bárki is elvenne egy hozzám hasonló nőt.

– Elváltak?

– Meghalt. Négy évig feküdt a háború alatt tuberkulózisban, végül itt hagyott. Azóta nem szeretnék újra férjhez menni.

– Szerelmi házasság volt, ugye?

– Megszöktünk, úgy keltünk egybe. Festő volt az uram, tisztaszívú ember.

Beszélgetőtársam természetesen csak nézett, mint borjú az új kapura.

Nem meghalt férjem iránti tiszteletből nem szeretnék újra férjhez menni. Most tizenegyedikén halt meg Hijama Dzsunzó, a mai Japán azon kevés fotósainak egyike, akiket a tíz ujján meg tudna számolni az ember. Tíz éven át szerettem Hijamát, és ez alatt más férfira nem is tudtam volna gondolni. Ráadásul erről a halotton és rajtam kívül senki a világon nem tudott.

Nem sokkal az után találkoztam Hijamával, hogy ehhez az újsághoz kerültem. Fotógravírozás kapcsán mutatták be nekem.

Hijama ugyan markáns alkat volt, nálam alacsonyabb és öt-hat évvel fiatalabb, úgy néztem rá tehát, mintha egy gyerek állna előttem. Amikor azonban meghallottam a hangját, az meglepően hasonlított meghalt férjemére. Férjemnek annyira megnyugtató mély, lágy hangja volt, hogy annak idején abba szerettem bele. Ha akkoriban olyan sok magnó lett volna, mint manapság, feltétlenül készítettem volna egy albumot a férjem hangjáról, ebben biztos vagyok.

Mikor üdvözöltük egymást, észrevettem, hogy Hijama enyhén biceg.

– Mi történt a lábával?

– Szingapúrban voltunk a háború alatt fényképezni.

– Tehát hősi sebesülés?

– Á, dehogy. Felborult a teherautó, amivel mentünk, azóta nemigen akar helyrejönni.

– Azért mégiscsak jobb, mint ha meghalt volna, ahogy a férjem.

– A harcokban halt meg?

– Nem, tuberkulózisban feküdt. Aztán amikor elfogyott az élelem, és a higiénia is rosszabb lett, rögtön elment.

Igyekeztem szárazan kifejezni magam, mégis kicsordult a szememből egy könnycsepp. Talán mert Hijama hangja felidézte bennem az elhunyt emlékét. A férfi kissé zavartnak tűnt, majd részletesen elmesélte pályafutását. A jelenlegi Tokiói Fényképészeti Főiskola elődjén, a Fényképészeti Szakiskolán végzett, majd egy újsághoz került, ahol a képes melléklet fotósaként dolgozott, aztán hadba vonult, a háború után pedig ismét szabad lett.

– Mostantól valódi fényképeket fogok készíteni. Hiszen a háborús vereségnek hála, végre embereket vehetek lencsevégre.

Hijama szerint a háború végéig a japánok arcán lelkükkel kiáltó ellentétben álló kifejezéstelenség ült. Azt mondta, amikor a bevonuló katonáktól búcsúzó embereket fényképezte, mindig nyugtalan elégedetlenséget érzett, amiért sehogyan sem tudott közelebb kerülni valódi érzéseikhez. Természetesen azok az emberek is nevetnek, sírnak, vagy szoronganak. Csakhogy az emberek arca és lelke közé észrevétlenül feszült az államnak nevezett függöny, ez pedig elvágott minden összeköttetést az illető lelke és arckifejezése között.

A háború után az emberek arca őszinte lett. Örömteli perceikben nevetnek, éhségüket pedig ugyancsak közvetítik arcukon keresztül. Változatlanul vannak, akik hazudnak, de most még a hazugság is emberi formát öltött. Hijama pedig azt vallotta, hogy az emberarcú hazugságot lencsevégre lehet venni.

Hijama munka közben egészen más ember volt, mint amikor beszélgetett vagy teázott valakivel. Ilyenkor nagyobbak látszott. Éppen olyan benyomást keltett, mint egy híres színész, aki legyen bármilyen alacsony termetű is, amint kilép a színpadra, már lenyűgöző játékától nagyobbak tűnik.

Pont akkoriban történt. Egy nap Hijama benézett hozzánk az újsághoz, és a legnagyobb természetességgel megkérdezte:

– Nem tud valaki kölcsönadni egy frakkot?

– Megnősül, Hijama úr? – szólalt meg gúnyosan egy fiatal szerkesztő.

– Feleségem már van, most viszont a császár öfelségével fogok találkozni.

– A császár öfelségével? – ámult a főszerkesztő is.

Hijama elmondta, a Császári Palota Hivatalában kiválasztottak tizenvalahányat az akkori fotósok közül, hogy fényképet készítsenek a császárról. Akkor ment először a császári palotába, és úgy gondolta, oda frakkot illik felvenni. Viszont a saját esküvőjén is kölcsönruhában jelent meg, akkoriban pedig nehéz idők jártak: volt, aki ünneplő ruháját rizsre cserélte, más kabátot csináltatott belőle a lányának, szó, ami szó, alig volt valaki, akinek lett volna frakkja vagy ahhoz hasonló. Arra már végképp nem tellett volna, hogy újonnan csináltasson egyet, így hát a lázas keresgélés közben hozzánk is betért, hátha sikerrel jár – mondta.

– Nekem van ugyan, de az túl nagy lenne rád – mondta a főszerkesztő.

– Nem baj az. Csak adja kölcsön! Majd felhajtom az ujját. A Császári Palota Hivatala csak nem fog szólni annyiért, hogy nem jó a mérete.

– De kényelmetlen lenne. Egy ilyen ruhadarabnál sokat számít a méret.

– Lehet...

– Mi lenne, ha sima utcai ruhában mennél? Azzal nem tiszteled meg öfelségét, hogy megmutatsz egy frakkot, amit csak kölcsönkértél.

– Ez is igaz.

– Nem beszélve arról, hogy abban mozogni is nehéz, nem tudnál jó fényképeket készíteni.

Hijama erre felpattant a székről.

– Igazuk van. Kabátban fogok elmenni!

– Ez a beszéd!

Hijama kabátját én tisztítottam ki. Akkoriban a belvárosi Ueno negyedben lévő Jamatani szegényes menedékhelyeinek egyikén húzta meg magát, de szinte csak hébe-hóba járt oda, kabátja és nadrágja poros, piszkos volt.

– Ha ebbe megyek, megeshet, hogy bolhákat viszek a császár elé – mondta egyszer, amikor épp hazafelé tartott Jamataniba.

– Vigyen csak nyugodtan bolhákat vagy akár tetveket! Nem baj, ha megtudják, hogyan él a nép itt alul – mondtam, miközben alaposan kikefélttem a nadrágját.

Két-három nappal később elkísértem egyik megbízómat, egy Kimura nevű író a Sinbasi állomás melletti áruház első emeletén lévő éjjeli kocsmába. Ott találkoztam egy másik fotóssal, Macudával, akiről Hijama már mesélt korábban.

– Öreg! Te nemrég találkoztál a császárkával, ugye? – szólalt meg Kimura.

Kimura és Macuda jól ismerték egymást, úgyhogy ezúttal is felszabadult hangulatban beszélgettek egymással, előttük amerikai whisky, sajt és mogyoró.

– Ne illetlenkedj! Akárhogy is nézzük, öfelsége velem, Macuda excellenciás úrral óhajtott találkozni, csakis ezért álltam szolgálatába, nem tudtad?

– Hogyha már itt tartunk, jól megcsináltad a szerencsédet, hallod. Hisz azelőtt örültél, ha az a sindzsukui nőszemély törődik veled. Folyton csak annak a macskáját fényképezgetted.

– Hijama volt a legjobb. Egész Tokiót bejárta, hogy frakkot szerezzen. Aztán végül nem talált, úgyhogy eljött egy bűdös kabátban.

Macuda szavai szerint ahányan voltak, a ruházatuk is annyiféle. Volt, aki öltönyt vett fel, más frakkot, megint más kabátot, de volt olyan is, aki a hátán aranyfonallal hímzett sárkányos felöltőben ment el, amelyet a Japánban állomásozó amerikai katonák viselnek.

– Csak nem te voltál ekkora bolond? – gúnyolódott Kimura.

– Az mindegy, hogy ki volt – terelte el a szót Macuda, majd folytatta. A meghívott tizenkét-tizenhárom fotós egy kupacban állt a tér szélén. Végül a Hivatal alkalmazottja szólt, hogy csendesedjenek el, majd megjelent öfelsége. Mindnyájan meghajoltak. – Most pedig szabadon fényképezhetnek – szólalt meg a hivatalnok.

– Hiába mondják, ha addig szinte meg voltunk dermedve. Sehogy sem oldódik fel ilyenkor az ember.

Voltak köztük lelkes fotósok, felületesen kapkodók, de mindnyájan előkészítették vakuikat. Olyan közel egymáshoz nem lehet fényképezni, úgyhogy kissé szétszóródtak, majd belenéztek fényképezőgépükbe.

Macuda azonban állítólag a légkör, a hivatalnok jelenléte és a különböző nem fotogén elemek miatti aggodalmában még ekkor sem tudott kellőképpen feloldódni. A fotósok közül leghamarabb Hijama ragadta meg a pillanatot. Belenézett fényképezőgépébe, majd végül hangosan felkiáltott:

– Még egy kicsit feljebb az arccal! Lábakat előre!

Először mindenki azt hitte, hogy valamelyik kollégáját figyelmezteti. Hijama fényképezőgépe azonban épp a legmegfelelőbb szögben állt.

– A világon senki nem kiáltott még oda a császár öfelségének, hogy: „Lábakat előre!” – folytatta Macuda. – Viszont neki köszönhetően megváltozott a hangulat, és én is halál nyugodtan tudtam fényképezni.

Állítólag maga Hijama sem emlékszik arra, hogy valaha is ilyesmit kiáltott volna – tette hozzá Macuda. A végén, a császár távozásakor a fotósok képviselője elnézést kért, ám Hijama még akkor is olyan nyugodt volt, mintha mi sem történt volna.

Egy ilyen kijelentés, mint ez a „Lábakat előre!” Hijama legtermészetesebb megnyilvánulásai közé tartozott. Macuda beszámolója közben eszméltem rá, hogy a Hijama efféle felfogásával való egyetértés lelkem mélyén a szerelem formáját vette fel.

Vele szemben azonban továbbra sem viselkedtem másképpen, mint azelőtt. Nem is volt rá szükség, és nem is akartam másként viselkedni.

Csak hogy a következő év nyarán megint történt valami. Fotógravírozás miatt az északkeleti országrészbe utaztam Hijamával. Nagyon régen volt, nem is emlékszem már pontosan, miért éppen én kísértem őt el, a lényeg, hogy eredetileg egy férfi kollégám ment volna vele, aki azonban éppen akkorra lebetegedett vagy valamilyen oknál fogva nem tudott elutazni. Hijama azonban be volt táblázva, nem tudta volna elhalasztani az utat, így hát megkérdeztek, nem mennék-e vele.

Egy háborútól és a civilizált világtól egyaránt elszigetelt, eldugott hegyi faluba mentünk fényképezni, ez pedig nem éppen nőnek való munka. Hegyekben lévő úti célunkig a vasútállomástól két óra buszozással, majd további hat kilométernyi gyaloglással jutottunk el. Elindultunk tehát Hijamával, én háborús légvédelmi nadrágban, hátamon az akkori bevásárláshoz használt hátizsákkal. Hijama is abban az öltözékben indult útnak, amiben a Jamatani-beli menedékhelyre szokott járni, úgyhogy egész biztosan mindketten furcsa jelenség voltunk.

Valahogy aztán eljutottunk az említett faluba, bár Hijamának nem volt egyszerű hat kilométert legyalognia a beteg lábával, aznap már az egyik falubeli házában töltöttük az éjszakát.

Röviden szólva borzalmas egy hely volt. A házban, ahol megszálltunk, a falu leggazdagabb embere lakott, de az illemhelyen még ott is faleveleket használtak papír helyett. A gyerekek meztelenül szaladgáltak, áram meg persze nem volt, tehát rádió sem, a helybelieknek pedig nemigen volt alkalmuk a sztenderd nyelvvél érintkezni, úgyhogy beszédükből nem értettem semmit. Tibetben vagy a Himalája hegyei között éreztem magam.

Aznap Hijamával késő éjszakáig beszélgettünk. Egyszerre éreztem magam fáradtnak és felszabadultnak. Tokió olyan messze volt, az az érzésem támadt tehát, mintha tibetiekkel lennénk körülveve, és csak mi ketten lettünk volna idegenben otffejejtett japánok.

– Magának biztos nincs ilyen problémája, O-ai szan. Nem is nagyon merem elmondani senkinek, de az az igazság, hogy klausztofóbiás vagyok.

Azt mondta, borzasztóan utál minden bezártság érzetét keltő helyet, legyen az lift, zsúfolt vonat, kórház, vagy tanterem. Nem volt benne tapasztalata, de úgy gondolta, ha mondjuk tengeralattjáró személyzeteként, alagútépítő vagy bányamunkásként kellene dolgoznia, megőrülne és talán bele is halna. A bezártság miatti fóbia nem csak olyankor alakulhat ki, amikor konkrétan valami dobozféle zárt térbe kerül az ember, hanem például egy ilyen emberlakta vidéktől távol eső hely hatására is. Akárhányszor mondogatta is magának: ha megint legyalogolja a hat kilométert, biztosan hazajut Tokióba, másnap reggel, amikor felébredt, mindenfelé kereste a város felé vezető utat, de bármerre nézett, csak erdőt látott. Szörnyű félelem fogta el.

– Nem is gondoltam volna magáról, Hijama úr. Hallottam, hogy a múltkor azt kiáltotta a császár öfelségének, hogy: „Előre a lábakkal!” Úgyhogy azt hittem, bátor férfi.

– Öfelsége emberből van, úgyhogy tőle nem félek. De egy alagút, egy lift vagy egy erdő nem ember. Olyanok, mintha rosszindulattal lennének az emberek iránt. Nyugtalan vagyok emiatt, ezért mondtam el magának az előbb.

Én eközben végig cigarettáztam.

– Meséljen már a feleségéről! Ilyenkor az jót tesz – javasoltam.

– Tuberkulózisban fekszik már öt éve. Pedig nagyszerű és gyönyörű asszony.

Bólintottam, majd a plafon felé fújtam a cigarettafüstöt. Felesége nem sokkal az esküvő után beteg lett, ezért a lány szülei azt mondták Hijamának:

– Így nagyon rossz lesz neki, jobb lenne, ha visszajönne hozzánk. Maga pedig nyugodtan nősüljön újra! – Ő azonban azt válaszolta:

– Még ha beteg is fekszik, akkor is a feleségemként tekintek rá. Nem örülnék neki, ha erővel elválasztanáktól, én így is elégedett vagyok.

Egyszer állítólag az asszonynak az öngyilkosság gondolata is megfordult a fejében, de Hijama azt mondta: – Elég, ha itt fekszel, csak élj! – azóta csendesen lábadozik.

– Nincs igazam, O-ai szan? Hisz neki is joga van élni – ismételte Hijama, miközben a lámpafénynél kortyolgatta a magával hozott whiskyt.

A harmadik nap harmatos reggelén hazaindultunk, a falubeliek elkísértek egy darabon. Nem tudtuk, hová legyünk a boldogságtól.

– O-ai szan, valóban volt hazaút! – mondta Hijama is. Olyan volt, mintha egészen véletlenül jutottunk volna vissza egy elvarázsolt országból, ahonnan az ember, ha egyszer beteszi oda a lábát, nem jön ki többet. Az ösvény hosszan kanyargott a völgyben. Most már csak haladnunk kell előre. Dél tájban megálltunk pihenni egy erdei forrásnál. Ittunk a hús vízből, majd leheveredtünk a páfrányok közé. Az égen fehér felhők úsztak, és ekkor Hijama keze véletlenül a kezemhez ért.

– O-ai szan! – szólalt meg Hijama, és ez a hang mintha nem is az övé, hanem meghalt férjemé lett volna.

Tekintetem azonban a bocsánatért esedező Hijama tekintetével találkozott, vállamon pedig az ő vaskos tenyerét éreztem, amint magához ölel. Megcsókoltuk egymást, miközben igyekeztük elbűjni a behunyott szemmel is vakító, ágakon keresztül beszűrődő nyári napfény elől, teljesen elfelejtkeztünk magunkról.

Mintha álmunkból tértünk volna vissza, a mély csendben meghallottuk a madarak énekét és a forrás csobogását. Hijama ekkor mondani akart valamit, de én nem engedtem.

– Ne szóljon semmit, Hijama úr! Én egy boldog nő vagyok. Ha valami szívfájdalma van, csak szóljon bármikor! Én viszont nem kívánok magától semmit.

– Ha ezt mondja, O-ai szan, nekem már tényleg nincs mondanivalóm. Maga olyan jó hozzám – mondta egyszerűen.

A kiadónál aztán mindenki kíváncsiskodott, milyen volt az utazás.

– Elképesztő egy hely. A gyerekeknek úgy néznek ki, mint a tibetiek, a helyiek beszédéből meg nem értettem semmit. Ráadásul a vécében papír helyett csak falevelek voltak.

Úgy tűnt, viccesnek találták beszámolómat, mindenki nevetett.

– Hijama úrnak klausztofóbiája volt, és egyfolytában whiskyt ivott.

– Ejnye, O-ai szan, igazán megnyugtathattad volna.

– Nyugtatgattam én, de nem használt semmit.

Ennek hallatán sem kezdett el senki fantáziálni. Hijamát egy ilyen nő, aki még rúzszt sem használ, bizonyára egy cseppet sem hatotta meg, bármennyire is próbálkozott – gondolták, ám képzeletük ennél tovább nem jutott.

Nekem pedig mint nőnek szintén nem állt szándékomban feloldani Hijama magányát. Még ha – tegyük fel – kapcsolatunk legbizalmasabb időszakában nő voltam is, csupán nememtől független bánásmódot kívántam Hijamától. És ha mondjuk a valóságban nem is létezik ilyesmi, én szerettem volna hinni benne.

Ekkor kezdődtek tehát apró boldogságokkal teli éveink Hijamával. Amikor benézett hozzánk a kiadóhoz, természetesen egy szót sem váltottunk egymással. Néha azonban, mintha eszébe jutottam volna, feljött hozzám az albérletbe, megivott egy teát és hazament, de néhány havonta egyszer itt is aludt, én pedig megelégedtem ezzel a se velem se nélkülem állapottal. Számomra már ennyi is értelmet adott az életemnek. Arra gondoltam, bizonyára meghalt férjem is megbocsátja ezt nekem. Még ha nem is így akartam, úgy gondolom, miután itt maradtam egyedül a Földön, talán van egy kis jogom az élet apró örömeihez.

Még ha Hijamát szeretete beteg feleségéhez köti is, ugyan miért kéne irigykednem emiatt? Nekem mindössze annyi is elég volt, hogy Hijama maradék kedvességével barátjaként kezelte.

A férfinak eközben egyre jobb munkái voltak. A Jamatani-beli menedékhely életét megörökítő *Emberek napfény nélkül* című fotósorozata elnyerte a Fotókritikai Társaság szerzői díját.

– Ezt neked köszönhetem, O-ai szan. Azért sikerülhetett, mert mindig biztattál – mondta valahányszor, és meghajolt előttem.

– De hisz nem is csinállok semmit. Alapvetően lehetetlen, hogy egy nő valamilyen módon támogassa a férfit.

Mindig ezt válaszoltam. Ha valamiben mégis támogattam őt, az annyiból állt, hogy meghallgattam a lelke mélyén gomolygó érzéseit. És nem csak akkor, amikor kettesben voltunk. Időnként a kiadó pocakos kályhája mellett hallgattam kollégáimmal együtt, máskor otthon az albérletben. Még ha nem is találtam megoldást a problémáira, ő talán már attól megkönnyebbült, hogy elmondhatott mindent. Lelki szemetes voltam számára. Ezt pedig megtiszteltetésnek éreztem. A barátja voltam. Még ha mondjuk a lelkem mélyén élő Hijama iránt időnként heves vonzalmat éreztem is, számára mindig is csak barát voltam. És még ha gondolataink nem is mindig egyeztek, ugyan miért ne tudtunk volna dűlőre jutni?

Hijama halála váratlan volt.

Egy zenész hölgy háza felé menet történt, amikor kiszálltunk az autóból fényképezni. Egy csendes lakóövezet egyik utcájában voltunk, fentről egy helikopter zúgása hallatszott.

Valahonnan illatvirágok erős szaga áradt. Épp mondani akartam, hogy valahol illatvirágok vannak. Ekkor azonban észrevettem, hogy Hijama megbotlott, és nem akart felállni.

A talaj nedves, csúszós volt. Azt hittem, elcsúszott, és már majdnem nevetni kezdtem. Látszott azonban, hogy valami nincs rendben vele.

Ekkor felemeltem, és hangosan szólongattam. Csak hallucináltam volna? Hijama bólintott, és mintha a nevemet suttozta volna: „O-ai szan!”

Segítségért kiáltottam a sofőrnek, aki az utca túloldalán álló autóban ült. Az illatvirágok szaga még akkor is betöltötte a levegőt, a helikopter hangja egy cseppet sem távolodott.

Túlhajszoaltság miatti szívleállás volt. Nem sokkal az után, hogy kabátban elment felvételt készíteni a császár öfelségéről, nap mind nap küzdött a megélhetésért, hogy beteg feleségét eltarthassa. Még csak nem is álmodhatott olyan gazdag életről, amelyen más fotósoknak megadatott.

Elkövettem egy apró hazugságot. Mindenkinek azt mondtam, hogy amikor az illatvirágos utcában összeesett, a felesége nevét suttozta. Nem is vonta kétségbe senki. Ha pedig az özvegyen maradt asszony lelkében ez által csak egy cseppnyi boldogság is gyökeret ver, elégedettnek mondhatom magam.

Örömmel veszem, ha kedves olvasó úgy fogja fel ezt a történetet: „Nahát! Ilyen nő is van a világon!” Én pedig az óta újra célok és támasz nélkül élem napjaimat.